

1. Referentie

Referentie	Van Damme, J. & Van Landeghem, G. (2002). <i>Welbevinden en prestaties in de Eerste en de Tweede Graad van het Secundair Onderwijs. Een onderzoek over de achteruitgang gedurende het secundair onderwijs van leerlingattitudes die te maken hebben met de school.</i> Onuitgegeven onderzoeksrapport, K.U.Leuven, Centrum voor Secundair en Hoger Onderwijs.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Tijdens hun loopbaan in het secundair onderwijs voelen leerlingen zich over het algemeen geleidelijk aan minder goed op hun school. Tegelijk vermindert ook hun belangstelling voor wat ze (moeten) leren en zijn ze minder tevreden over hoe de leraars met hen omgaan. Ze zijn minder geconcentreerd in de klas, zetten zich minder in voor het schoolwerk en hechten minder belang aan huistaken. Ze hebben steeds minder het gevoel het studeren aan te kunnen en voelen zich minder goed geïntegreerd in de klas. Voor Vlaanderen zijn deze typische veranderingen duidelijk zichtbaar in de loopbanen van de leerlingen uit de LOSO-gegevensbank. Het onderzoeksproject "Welbevinden en prestaties in de eerste en de tweede graad van het secundair onderwijs" kreeg als opdracht op zoek te gaan naar mogelijke hefboomen voor het onderwijsbeleid om de verslechtering van de attitudes van leerlingen ten opzichte van de school tijdens het secundair onderwijs te milderen.

Om dat te verwezenlijken hebben de auteurs eerst nagegaan of secundaire scholen van elkaar verschillen voor wat de veranderende attitudes van hun leerlingen betreft. Er bleken wel degelijk kleine maar duidelijk zichtbare verschillen te bestaan tussen de scholen. Vervolgens hebben de auteurs in de LOSO-gegevensbank gezocht naar schoolkenmerken die samenhangen met deze verschillen tussen scholen inzake de attitudes van hun leerlingen. Het onderzoek beperkt zich tot drie attitudes: het welbevinden, het academisch zelfconcept en de inzet van de leerling voor schoolwerk

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Academisch zelfconcept, inzet, schooleffectiviteitsonderzoek, secundair onderwijs, welbevinden

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Departement Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Onderzoeker(s)	Georges Van Landegem, Jan Van Damme Centrum voor Onderwijseffectiviteit en –evaluatie Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen K.U.Leuven Dekenstraat 2 3000 Leuven Tel: 016/ 32 57 58 Fax: 016/ 32 58 59 http://www.psy.kuleuven.ac.be/coe

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Wat zijn mogelijke hefboomen voor het onderwijsbeleid om de verslechtering van de attitudes van leerlingen ten opzichte van het secundair onderwijs te milderen? Zijn er verschillen tussen secundaire scholen inzake de niet-cognitieve evolutie van hun
-----------------	--

	<p>leerlingen, rekening houdend met hun aanvangs- en achtergrondkenmerken?</p> <p>Zijn er verbanden tussen de vastgestelde verschillen en schoolkenmerken?</p> <p>Zijn er beïnvloedbare schoolkenmerken die samenhangen met de veranderingen in met de school verbonden attitudes?</p>
Hypothesen	<p>Secundaire scholen verschillen van elkaar voor wat de veranderende attitudes van de leerlingen betreft.</p> <p>De attitudes welbevinden, het academisch zelfconcept en de inzet van de leerling voor schoolwerk hangen samen met de verschillen tussen scholen inzake de attitudes van hun leerlingen.</p>

6. Methode

Onderzoeksmethode	Kwantitatief onderzoek met gegevens uit de LOSO-databank
Onderzochte groep	<p>In het onderzoek worden delen van de "LOSO-cohorte" bestudeerd. De LOSO-cohorte bestaat uit de 6411 leerlingen die op 1 oktober 1990 in één van de LOSO-proefgroepscholen ingeschreven waren en die op dat moment voor het eerst in het eerste leerjaar van het secundair onderwijs zaten.</p> <p>Deelgroep1: 2207 leerlingen uit de LOSO-cohorte die starten in een van de 'zesjarige' proefgroepscholen, die de volgende zes jaar in dezelfde school blijven, die geen enkel stuk van hun loopbaan in het beroepsonderwijs doorbrengen en die na zes jaar een A-attest van het zesde leerjaar behalen. Deze groep is geschikt om de opeenvolgende metingen van de attitudes van de leerlingen te bestuderen op alle beschikbare meetmomenten.</p> <p>Deelgroep2: 3670 leerlingen van de LOSO-cohorte die op het einde van hun eerste schooljaar in het vierde leerjaar nog normaalvorderend zijn, al enkele jaren op dezelfde school zitten en één van de drie welbepaalde loopbanen hebben gevolgd (tot aan het vierde jaar ASO, TSO, BSO). Deze groep is geschikt om de veranderingen van de attitudes van de leerlingen in de tweede graad te bestuderen.</p>
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Achtergrond- en aanvangsvariabelen	<p>Sterkere prestatie-motivatie bij de aanvang van het secundair onderwijs vertraagt de achteruitgang van het zich goed voelen over de secundaire schoolcarrière. Maatregelen die de prestatie-motivatie bij de aanvang van het secundair onderwijs versterken, zullen een positief effect hebben op het welbevinden van leerlingen in het secundair onderwijs.</p> <p>Een sterkere cognitieve aanvangssterkte bij de aanvang van het secundair onderwijs vertraagt de achteruitgang van het academisch zelfconcept, net zoals een sterkere prestatie-motivatie bij de aanvang van het secundair onderwijs de vermindering van de inzet voor leertaken afremt.</p> <p>Op het einde van het tweede leerjaar voelen meisjes zich doorgaans beter op school dan jongens. Op het einde van het vierde leerjaar is dat verschil echter verdwenen. Meisjes zetten zich doorgaans meer in dan jongens. De kloof wordt groter naarmate de leerlingen opgroeien.</p> <p>De sociaal-economische status van het gezin hangt positief samen met academisch zelfconcept. De toename van het academisch zelfconcept in de loop van de tweede graad hangt niet samen met de sociaal-economische status. Stressbestendige leerlingen hebben een hoger academisch zelfconcept. Nederlandstaligen kennen een hogere inzet.</p> <p>Op het einde van het vierde leerjaar hebben Nederlandstaligen een lager academisch zelfconcept, bestaat er een positief verband tussen stressbestendigheid en welbevinden, hebben meisjes een lager academisch zelfconcept en bestaat er een positieve relatie tussen cognitief aanvangsniveau en welbevinden.</p> <p>Op het einde van het tweede leerjaar is er een positief verband tussen cognitief aanvangsniveau op de inzet en tussen sociaal-economische status en inzet.</p>
------------------------------------	--

Veranderen van onderwijsvorm	Het veranderen van onderwijsvorm gaat gepaard met een periode van minder graag naar school gaan, maar later heeft een zekere mate van herstel plaats. Veranderen van onderwijsvorm volgt na een problematische situatie die o.m. gekenmerkt wordt door een laag academisch zelfconcept. De overgang naar een onderwijsvorm met een meer aangepast programma leidt systematisch tot een stijging van dit academisch zelfconcept. Wie overgaat naar het BSO rapporteert nadien een relatief goed inzetniveau; bij wie overgaat van ASO naar TSO ziet men dit niet.
Zittenblijvers	Een leerling uit het ASO die het jaar opnieuw overdoet, kent een laag welbevinden dat stabiel blijft in het jaar dat de leerling blijft zitten. De TSO zittenblijvers daarentegen gaan liever naar school dan in het jaar dat aan het zittenblijven vooraf ging. Op termijn is er geen uitgesproken positief of negatief effect van het zittenblijven op het schools welbevinden.
Verschillen tussen scholen	Er bestaan kleine maar meetbare verschillen tussen de scholen inzake de attitudes van hun leerlingen. De schooleffecten zijn behoorlijk stabiel. Het heeft dus zin om te spreken over schoolverschillen zonder naar een bepaald leerjaar te verwijzen. Voor de drie attitudes (het welbevinden, het academisch zelfconcept en inzet) blijven de verschillen tussen de scholen bestaan indien rekening wordt gehouden met achtergrond- en aanvangskenmerken. Deze vaststellingen maken het zinvol om op zoek te gaan naar schoolkenmerken die samenhangen met deze verschillen tussen de scholen.
Beïnvloedbare schoolkenmerken	Een beter functionerende school slaagt er in de achteruitgang van het welbevinden uit te stellen, maar kan de verslechtering niet afwenden. Leerlingen actief betrekken in de lessen van de eerste graad, vertraagt de afname in welbevinden in de loop van de tweede graad. De nadruk op formele regelgeving heeft voor- en nadelen. Strakke regels verschaffen duidelijkheid en vermijden willekeur, maar kunnen ook leiden tot onpersoonlijke behandeling van leerlingen. De voordelen van formele regels worden belangrijker naarmate leerlingen opgroeien. Meer aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen (zowel in de eerste graad als daarna) zorgt ervoor dat de leerlingen in de latere jaren van het secundair onderwijs meer het gevoel hebben het schoolwerk aan te kunnen. Leerkrachten moeten dus niet enkel deskundig zijn in een academische discipline maar moet ook met jongeren kunnen omgaan. Scholen waar leerlingenbehoud belangrijk is, creëren een minder competitieve omgeving zodat het academisch zelfconcept van hun leerlingen verhoogt. Het ongunstig effect van de nadruk op hiërarchie tussen studierichtingen en vakken in de bovenbouw werkt sterker op leerlingen die op het punt staan met de bovenbouw te beginnen dan op leerlingen die met het derde of vierde leerjaar bezig zijn. Een alternatieve hypothese hieromtrent is dat de verschillen tussen leerinhouden en vakken het sterkst benadrukt worden in scholen met een TSO/BSO bovenbouw en dat de scholen van dat type de leerlingen met een lager academisch zelfconcept aantrekken. Tevreden leraars slagen er beter in hun leerlingen tot een grotere inzet te motiveren. De tevredenheid van leraars neemt waarschijnlijk ook toe naarmate ze werken met meer leerlingen die zich inzetten. In scholen met een sterke daling van de inzet in de loop van de tweede graad overleggen leraars meer onderling. Leerkrachten die tevreden zijn over hun werk, die er in slagen de leerlingen actief in de lessen te betrekken en die oog hebben voor de ontwikkeling van de gehele persoonlijkheid van de leerlingen beïnvloeden de schoolse attitudes van hun leerlingen gunstig.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

Tijdens hun loopbaan in het secundair onderwijs voelen leerlingen zich over het algemeen geleidelijk aan minder goed op hun school. Tegelijk vermindert ook hun belangstelling voor wat ze (moeten) leren en zijn ze minder tevreden over hoe de leraars met hen omgaan. Ze zijn minder geconcentreerd in de klas, zetten zich minder in voor het schoolwerk en hechten minder belang aan huistaken. Ze hebben steeds minder het gevoel het studeren aan te kunnen en voelen zich minder goed geïntegreerd in de klas.

Voor wie het schoolleven dagelijks meemaakt is de vaststelling dat opgroeien en zich ontwikkelen samengaan met een minder positieve houding ten opzichte van de secundaire school wellicht geen verrassing. Deze achteruitgang van met de school verbonden attitudes bij (jonge) adolescenten is ook een thema in internationaal onderwijskundig onderzoek. Voor Vlaanderen zijn deze typische veranderingen duidelijk zichtbaar in de loopbanen van de leerlingen uit de LOSO-gegevensbank.

Dit onderzoek gaat op zoek naar mogelijke hefboomen voor het onderwijsbeleid om de verslechtering van de attitudes van leerlingen ten opzichte van de school tijdens het secundair onderwijs te milderen.

Eerst is nagegaan of secundaire scholen van elkaar verschillen voor wat de veranderende attitudes van hun leerlingen betreft. De LOSO-gegevensbank bevat de nodige grondstof voor dat soort onderzoek. Er bleken wel degelijk kleine maar duidelijk zichtbare verschillen te bestaan tussen de scholen. Deze verschillen zijn bovendien behoorlijk stabiel over de leerjaren heen en kunnen niet wegverklaard worden door de verschillende samenstelling van de instroom van leerlingen bij het begin van het secundair onderwijs. De achteruitgang van de houding van de leerlingen ten opzichte van de school is blijkbaar toch niet enkel een (onvermijdelijk) gevolg van hun ontwikkeling,' die hen toelaat de school vanuit een breder en meer kritisch perspectief te bekijken. Scholen verschillen van elkaar en die verschillen spelen een rol in de evolutie van de attitudes van de leerlingen.

Vervolgens zijn schoolkenmerken die samenhangen met deze verschillen tussen scholen onderzocht. Het onderzoek is beperkt tot drie attitudes: het welbevinden (de mate waarin een leerling zich goed voelt op zijn of haar school), het academisch zelfconcept (de mate waarin een leerling het gevoel heeft de studie aan te kunnen) en de inzet van de leerling voor schoolwerk. Een uitgebreide reeks mogelijke verbanden tussen schoolkenmerken en attitudes werd onderworpen aan een zorgvuldig proces van selectie en interpretatie.

De voornaamste conclusie uit dit project is dat er "objectieve" aanwijzingen zijn dat leraars die tevreden zijn over hun werk, die er in slagen de leerlingen actief in de lessen te betrekken en die oog hebben voor de ontwikkeling van de gehele persoonlijkheid van de leerlingen een gunstige invloed hebben op de schoolse attitudes van de leerlingen. Wie de met de school verbonden attitudes van leerlingen gunstig wil beïnvloeden, moet er dus voor zorgen dat er zo veel mogelijk leraars voor de klas staan die niet enkel onderlegd zijn in het overbrengen van de leerstof, maar ook in staat zijn om te werken met jongeren, hun algemene ontwikkeling te bevorderen en daar voldoening uit halen.